

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมากกว่า 30 ปี เป็นปรัชญาซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงย้ำเน้นแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ความไม่ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาคนอย่างเป็นขั้นตอน ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ัญเชิญปรัชญามาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2549-2552) ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) เพื่อสร้างกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างหลากหลายเพื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ ภายใต้กรอบแนวคิดการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ยึดความพอดีหรือทางสายกลาง หลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงในการดำเนินงาน สร้างความสมดุล ภูมิคุ้มกัน ภายใต้การมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำไปสู่สังคมสมานฉันท์อยู่เย็นเป็นสุข ทำให้ภาครัฐทุกหน่วยทุกระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ และชุมชนได้นำปรัชญาดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นแนวทางให้หน่วยงานในสังกัดนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการปฏิบัติเช่นกัน โดยจัดทำโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงไปทุกอำเภอของทุกจังหวัด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 4) และในจังหวัดบุรีรัมย์

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถยกระดับความรู้และคุณวุฒิด้านการศึกษา อีกทั้งมีความรู้/ทักษะด้านอาชีพ เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวอันเป็นกำลังสำคัญในการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้

จึงได้กำหนดให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ได้จัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่และได้ร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ได้จัดทำโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงประจำปี 2550 ขึ้น โดยดำเนินการทุกตำบลในพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ด้วยการคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความพร้อมตำบลละ 2 หมู่บ้าน พัฒนาเป็นหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านรอง ให้สามารถเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ได้ศึกษาดูงาน โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเรียนรู้และนำไปปฏิบัติขยายผล ให้ได้ร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดของตำบลในปี 2550 และครบทุกหมู่บ้านในปี 2551 โดยใช้เกณฑ์การประเมินตามตัวชี้วัดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดบุรีรัมย์ 6 ด้าน 13 ตัวชี้วัดตามที่จังหวัดบุรีรัมย์กำหนด (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์, 2550 : 2) ได้ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการปรากฏผลการประเมินเป็น 3 ระดับดังนี้ ระดับ A (ดีมาก) จำนวน 393 หมู่บ้าน ระดับ B (ดี) จำนวน 1,790 หมู่บ้าน ระดับ C (พอใช้) จำนวน 400 หมู่บ้าน ตำบลลุดสูงเหล็กหมู่ 10 เป็นหมู่บ้านหลักและได้คะแนนในระดับ A ของจังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนในหมู่บ้านสามารถเรียนรู้การลดรายจ่ายจากการปลูกพืชผักสวนครัว เพิ่มรายได้จากกลุ่มอาชีพต่างๆ และสามารถมีเงินออม ซึ่งทำให้ทุกคนครอบครัวอยู่อย่างพอเพียง รู้จักการปรับภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านให้ดูสวยงาม ประชาชนมีความรักสามัคคีเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้จากการจัดการเรียนรู้ ผู้ความยากจนในด้านอาชีพต่าง ๆ เช่นการเลี้ยงกบ การเพาะเห็ด การเลี้ยงจิ้งหรีด การเลี้ยงสุกร เป็นต้น จากความสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลลุดสูงเหล็ก ที่สามารถนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปสู่การกำหนดเป็นแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามลักษณะประชากร
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบระดับพฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ทำให้พบปัญหาการปฏิบัติตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป
4. เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนให้กับท้องถิ่นอื่นๆต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะของประชากรที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการศึกษา
การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากร ได้แก่ ประชากรในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1,236 ครัวเรือน จำนวน 5,528 คน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2551 : 2)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) การกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน โดยสุ่มจาก 16 หมู่บ้าน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ขนาดของครอบครัว

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านความคิด ด้านการเรียนรู้ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเองมีความพอประมาณตามทางสายกลาง มีความเป็นอยู่พอเหมาะพอดี รู้เท่าทันตนเองและโลกภายนอก
2. พฤติกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนของประชาชนที่ยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการดำเนินชีวิต ด้านความคิด ด้านการเรียนรู้ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม
3. ด้านการดำเนินชีวิต หมายถึง การรู้จักประหยัด ประกอบอาชีพสุจริต ได้แก่ การไม่แก่งแย่งผลประโยชน์ ปฏิบัติตนในทางที่ดี ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์
4. ด้านความคิด หมายถึง การรู้จักที่จะทำการเกษตรแบบพึ่งตนเองและดำรงอยู่ร่วมกับ การเกษตรอุตสาหกรรม รู้จักการนำเอาทฤษฎีใหม่มาใช้ในการดำรงชีวิต การจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่ายในครอบครัว การนำวัสดุเหลือใช้เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด และทำการเกษตรแบบผสมผสาน

5. **ด้านการเรียนรู้** หมายถึง การรู้จักพัฒนาชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ เรียนรู้จากการกระทำ ปรับปรุงแก้ไขผลที่เกิดขึ้น รู้จักผสมผสานความคิด และจัดการปัญหาทั้งด้านวิชาการ อาชีพและการดำเนินชีวิต การได้มีส่วนร่วมในการเข้าอบรมในเรื่องต่างๆ และศึกษาดูงานหรือเป็นตัวแทนกลุ่มในการเข้ารับการอบรมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

6. **ด้านสังคม** หมายถึง การปฏิบัติตนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งด้านทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติร่วมกับการรู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน โดยปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ปลูกฝังความสามัคคีและปลูกฝังความเสียสละและช่วยเหลือสังคม โดยเป็นวิทยากรให้ข้อมูลด้านการเกษตร สร้างภูมิปัญญาในชุมชน โดยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ให้ลูกหลานและชุมชน รู้จักการแบ่งปันสิ่งที่มีอยู่ให้ผู้อื่นและมีความโอบอ้อมอารี

7. **ด้านสิ่งแวดล้อม** หมายถึง การรู้จักจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อผลิตอาหาร เพื่อเป็นรายได้แบบผสมผสานและนำไปสู่การร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการจัดทำตลาด ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรของเหลือจากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และได้มีการทำการเกษตรแบบพึ่งพิงธรรมชาติ รวมทั้งการจัดการชุมชนให้น่าอยู่

8. **ด้านวัฒนธรรม** หมายถึง การรู้จักพอในการบริโภคและการใช้ชีวิต โดยการลด ละ เลิก “วัฒนธรรมการบริโภคที่ไร้สาระ” รู้จักให้และสงเคราะห์กัน ประสานประโยชน์กันและป้องกันตนเองจากการเอารัดเอาเปรียบ สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

9. **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณของการประกอบอาชีพในระดับครอบครัวชุมชน

10. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบของการประกอบอาชีพ ในระดับครอบครัวชุมชน

11. **รายได้** หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการทำงานส่วนตัวหรือช่วยกันทำงานในครัวเรือนประกอบด้วย รายได้ภาคการเกษตรและรายได้นอกภาคเกษตร ทั้งในรูปของรายได้ที่เป็นเงินสดและรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด